

แบบรายงานการเข้าประชุมทางวิชาการ

เรียน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ตามที่เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้อนุมัติให้

๑. นางสาวนริศรา เพชรพนาภรณ์

บรรณารักษ์ชำนาญการ

เลขที่ตำแหน่ง

๗๗๘

เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมหลักสูตร “การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (รุ่นที่ ๑)” ในวันพุธที่ ๑๗ ถึงวันศุกร์ที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐ รวมเวลา ๓ วัน ณ สมาคมส่งเสริมการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และอนุมัติงบประมาณค่าลงทะเบียนจำนวน ๕,๔๐๐ บาท

บัดนี้โครงการฝึกอบรมสิ้นสุดลงแล้ว จึงขอเสนอรายงาน ดังนี้

๑. รายละเอียดการเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ

วัน / เวลา	หัวข้อวิชา	ชื่อวิทยากร
๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐		
๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.	ความสำคัญ ความหมาย การกำหนดกรอบแนวความคิด และทฤษฎีของการวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	วิธีการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐		
๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.	วิธีการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	วิธีการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐		
๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.	การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี
๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น.	การเขียนรายงาน การวิจัยเชิงคุณภาพ	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี

๒. จำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมทางวิชาการ ๒๐ คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเขียนผลงานวิชาการ การทำวิจัย

๓. สรุปสาระสำคัญจากการเข้าร่วมการอบรม

ความสำคัญ ความหมาย การกำหนดกรอบแนวความคิด และทฤษฎีของการวิจัยเชิงคุณภาพ บรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี

วิทยากรได้อธิบายความหมายและความสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพว่าแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณอย่างไร หลักสำคัญที่ทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นละเอียดลึกซึ้งและมีคุณค่า กล่าวคือ การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการค้นหาความรู้ที่เป็นความจริงจากแหล่งรากเง้าของข้อมูล (Grounded Theory Approach) และความเชื่อในหลักการปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology approach) การทำความเข้าใจ เพื่อให้รู้จริง รู้ลึก รู้ละเอียดแบบเป็นองค์รวมทุกมิติ ทุกส่วนของประเด็นเรื่องที่ทำการศึกษา (Holistic) สิ่งสำคัญคือ ข้อมูลต้องมีคุณภาพ และมีความน่าเชื่อถือว่าถูกต้องตามปรากฏการณ์ ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก สัญลักษณ์ที่พบเห็น เนื้อหาที่บรรยาย ฯลฯ ที่ต้องผ่านการตรวจสอบสามเส้าแล้ว (Triangular Check) เน้นหลักการสร้างสรรค์วิทยา (Constructionism) ในการวิเคราะห์ เพื่อตีความหมายปรากฏการณ์ สัญลักษณ์ พฤติกรรม เนื้อหาข้อมูล ฯลฯ ขึ้นมาเป็นข้อค้นพบแล้วอภิปรายผลเป็นวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์

การกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งประกอบด้วย

๑. ความเชื่อหรือข้อสรุปเบื้องต้นของนักวิจัยว่าสิ่งที่จะศึกษานั้นน่าจะเป็นอย่างไร

๒. การประมวลความคิดรวบยอดจากการทบทวนองค์ความรู้ ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสบการณ์และแนวความคิดของผู้วิจัยมาสร้างเป็นแบบจำลอง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย

สำหรับแนวคิดทฤษฎีวิจัย ประกอบด้วย

๑. Deductive Approach หรือ วิธีการอนุมาน เริ่มจากตั้งหรือทฤษฎีแล้วพิสูจน์หาความจริง

๒. Inductive Approach หรือ วิธีการอุปมาน เริ่มจากข้อมูล ข้อเท็จจริงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์

สิ่งสำคัญคือ ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แนวทาง ข้อมูลดิบเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นฐานรากของโครงการวิจัย ผู้วิจัยไม่ควรตั้งสมมติฐาน หรือทฤษฎีไว้ก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์เปรียบเทียบตลอดเวลา โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลดิบกับข้อมูลใหม่กลับไปกลับมาตลอดเวลา

วิธีการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ

บรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี

วิทยากรได้บรรยายเกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

๑. การสังเกตและการเข้าร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทราบถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นการเข้าร่วมในแบบแผนพฤติกรรมของคนและชุมชนในท้องถิ่นที่ศึกษา ทำให้ได้ภาพและความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงองค์ประกอบ (Composition) และความหมายของพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกัน การสังเกตอย่างใกล้ชิดจะช่วยให้เข้าใจและเห็นภาพการณ์ได้กว้างกว่า

๒. การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาที่มีบรรยากาศเป็น “การนั่งจับเข้าคุยกัน” เป็นการรวบรวมข้อมูลแบบการนั่งสนทนาเจาะจงประเด็นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เจาะจง มีการสร้างแบบคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าสนทนา กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งนำมาจากคุณลักษณะที่ทราบมาก่อน จากผลการวิจัยในเชิงปริมาณ หรือจากทฤษฎี หรือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เกณฑ์หลายข้อที่เจาะจงในคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะค้นหาค่าจะทำให้ได้ข้อมูลตรงกับประเด็นที่จะนำไปวิเคราะห์มากที่สุด

แบบสอบถามปลายเปิดแต่เจาะลึก ทั่วไปแล้วจะใช้เวลาไม่เกิน ๒ ชั่วโมง ควรจัดให้มีบรรยากาศที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ/หรือมีการตอบโต้ โดยพิจารณาได้จาก หัวข้อ เรื่องที่ทำการศึกษา แนวคำถาม และการเรียงคำถาม บทบาทของผู้นำกลุ่มสนทนานั้นสำคัญมาก สามารถสร้างบรรยากาศกลุ่มให้เกิดพลวัต เช่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบโต้ตอบซึ่งกันและกัน

๓. การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) โดยทั่วไปแล้วใช้หลักการเช่นเดียวกับการสนทนาแบบเจาะจง แต่แตกต่างกันที่จำนวนผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลอยู่ในกลุ่มไม่เกิน ๕ คน การรวบรวมข้อมูลที่ใช้คำถามแบบปลายเปิด เตรียมแนวคำถามที่นักวิจัยจัดเตรียมไว้เป็นคู่มือในการเจาะประเด็น เรียกว่า Key Informant หรือ ฤกษ์แจไขความกระจ่าง

๔. การสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์บุคคลที่เราคิดว่าเป็น “ผู้รู้” การศึกษาเฉพาะกรณี ทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลละเอียด แต่การสัมภาษณ์นี้จะไม่มีโครงสร้าง ทำการบันทึกข้อมูลควรทำไปพร้อมกับการสัมภาษณ์ ประเด็นที่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซึ่งทราบมาก่อน บุคคลที่เกี่ยวข้องประเด็นนี้แล้วสอบถามเพื่อค้นหาประเด็นซึ่งเป็นตัวกำหนดที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เราสนใจ ประเด็นที่เป็นตัวต้นเหตุซึ่งทราบมาก่อนจากรรณกรรม หรือทฤษฎี เตรียมไว้เพื่อถามเจาะว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นไหม ภาษา หัวใจในการสัมภาษณ์แบบเจาะประเด็นคือ ภาษาต้องใช้ภาษาเดียวกันผู้ถามต้องพูดภาษาที่ผู้ตอบใช้ได้ อย่างคล่องแคล่ว ต้องให้ผู้ถูกถามตอบตามสบาย ลักษณะการเล่าเรื่อง ไม่ใช่การสอบสวน ไม่รีบเร่ง หากไม่เสร็จภายในครั้งเดียว สามารถสนทนาเพิ่มเติมในวันหลังได้

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

บรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี

วิทยากรได้กล่าวถึงวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่เรียกว่า การตรวจสอบสามเส้า Triangular Check ประกอบด้วย

๑. ด้านข้อมูล คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้นจะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา ๓ แหล่ง ได้แก่ เวลา การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่างๆนั้นเหมือนกันหรือไม่ การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน จะเหมือนกันหรือไม่ การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

๒. ด้านผู้วิจัย คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัย แต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร แทนการใช้ผู้วิจัยคนเดียวทั้งหมด ซึ่งจะสร้างความแน่ใจได้ดีกว่าผู้วิจัยเพียงคนเดียว

๓. ด้านทฤษฎี คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมตีความข้อมูลแตกต่างกันได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจทำได้ง่ายกว่าถ้ายังอยู่ในระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และแนวคิด ขณะลงมือตีความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละอย่าง การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีนี้เป็นการตรวจสอบที่ทำให้ยากกว่าการตรวจสอบด้านอื่นๆ

๔. ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรืออาจซักถามผู้ให้ข้อมูลหลังจากสรุปผลการศึกษา เพื่อความแน่นอนว่าข้อสรุปนั้นเที่ยงตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ แล้วจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

การเขียนรายงาน การวิจัยเชิงคุณภาพ

บรรยายโดย รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี

วิทยากรได้บรรยายการนำเสนอข้อมูลแบ่งข้อมูลออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ข้อมูลที่เป็นตัวเลข นำเสนอเป็นตาราง และมีการใช้ชื่อกำกับ และระบุที่มาของข้อมูลให้ชัดเจน
๒. ข้อมูลที่เป็นส่วนบรรยาย ข้อมูลที่เป็นความหมาย

หลักการสำคัญในการเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ

๑. เน้นความสำคัญในส่วนที่เป็นประเด็นหลักของการวิจัย เน้นการนำเสนอข้อมูลโดยละเอียดและมีการอภิปรายเพิ่มเติม

๒. คำนึงถึงความถูกต้อง ไม่มีอคติ หรือบิดเบือน เพื่อความถูกต้อง น่าเชื่อถือ

๓. เขียนด้วยความรัดกุม ตรงประเด็น ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย

๔. ควรจะเป็นภาษาที่ใช้ในทางวิชาการ หลีกเลี่ยงการใช้คำแสลง ไม่สุภาพ การใช้คำซ้ำๆ และวรรคตอนถูกต้อง ระวังคำย่อในเรื่องคำย่อ ไม่ใช้คำคลุมเครือไม่มีความหมาย สามารถใช้หัวข้อย่อยเพื่อป้องกันสับสน

๔. การนำผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการมาใช้ในการปฏิบัติงาน

นำแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพมาวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงการทำงานและการให้บริการผู้ใช้ห้องสมุดรัฐสภา

๕. ข้อเสนอแนะ

บรรณารักษ์ทุกคนควรได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เนื่องจากสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานและการให้บริการผู้ใช้ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

.....

(นางสาวนริศรา เพชรพนาภรณ์)

วันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐